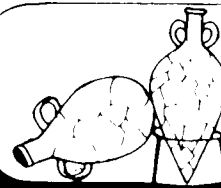

חדשות מן העבר

שלמה דורי, מוזיאון וארכיון הרפת – יפעת

מילון כליבו לחקלאות

674 קֶדְמַת הַפֶּה וְהַקֶּלֶפִּים, טֶלֶחַ-אֶפֶה (aphae epi-
zooticae); mouth and clog sickness, foot
and mouth disease (murrain); stomalite aph-
teuse, cocotte, fièvre aphteuse, Maul-und
Klauenseuche; yas'ts'ur חֲסִינָה, מחלה מרבקת;
מסדרים הסגר (יש סברה שהורורים מעבירים את
המחלה); בין המלפס וכמה נגלות אבעבועות סמגלות
והבקר קודת, ריר מהפה וסין מהאף; המחלה נמשכת
2 — 3 שבועות; במשך המחלה מושימים אוכל (דיאטה);
הרפוי (המצרים מורחים בפה ברכש עם מלח); מורחים
בתיסול (1) עם גליצין (10); ויש שנותרים משלשל במשך
ימים אחדים שבהם מרעיבים את החולה (50 גר' שטרי
בירה יבשים בשקוי פושר, או סבסלים גרעיני פשתן
במים ואח השלק נותרים לחולה); ויש בחרים המרכיבים
פוליסטה של רם סבקר שֶׁלֶלָה והבריאה: 1 ס"מ סעוקב פוליסטה
(פלסטה) לכל ק"ג מסקל החולה, אבל מרכיבים רק לפרות
יקרות ולענלות נועיות; החלב נאכל מבושל (יש גורסים
מחלה זו כפנימית).

באדיבותו של ד"ר א. שמשוני, הגיע לידינו
הקטע הבא, אשר נמצא בעזבונו של ד"ר ש.
פרוינד ז"ל ונמסר לספריה של המכון הוטרונרי.
ב-1939 הופיע "מילון כליבו לחקלאות", בשני
כרכים מאת ד"ר מ. גורודסקי. המחבר היה
אגרונום, איש העליה השנייה, שהיה ידוע בארץ
בפעילותו בשטח החקלאות וההתיישבות. הוא
מוזכר בשני מקומות בספרו של חיים גבתי
"מאה שנות התיישבות". ראשית, כעוזרו של
האגרונום שלמה דיק, בהקמת הקואופרציה של
אופנהיימר במרחביה, ושנית, אחרי רכישת
אדמות כרכור ב-1913, בהכשרת הקרקע שם
לשם הקמת משק חקלאי בשם "אבן יצחק".
ד"ר מ. גורודסקי, בעל השכלה חקלאית
ובלשנית רחבה, כתב מאמרים רבים בנושאים
חקלאיים וב-1939 הוציא מילון מקיף, עברי
ולועזי (אנגלי, צרפתי, גרמני ורוסי), במושגים
חקלאיים. כמובן, התיאורים וההסברים היו
בהתאם למידת הידע בתקופה ההיא. לשם
הדגמה אנו מביאים כאן צילום של ערך "קדחת
הפה והטלפיים" (מס' 674).

כשלוש שנים לפני מותו פירסם חוברת נפלאה:
"מעשים", פרקי חיים. זאת אוטוביוגרפיה,
הנקראת בנשימה אחת ובה גם פרקי זכרונות
מעבודתו ברפת של שריד, בסוף שנות העשרים.
אני מביא כאן את אותו פרק המספר על
טיפול בפרות דמשקאיות וערביות, אשר
עצבנותן וחושן האמהי עשה את עבודת הרפת
"למעניינת ביותר". הדברים מובאים כלשונו
הציורית של מנחם צנטנר.

חוכמה ותושיה של בוקר

לפני זמן לא רב הלך לעולמו מנחם צנטנר,
איש קב' שריד. מנחם ז"ל היה דמות ידועה
בענף שלנו, איש מעשה בענף במשך עשרות
שנים, איש טיפוח והזרעה מלאכותית, אחד
מארבעה מייסדי "און" – אך לא פחות מזה היה
איש המילה הכתובה. מנחם צנטנר שהצטיין
בסגנון כתיבתו הבהיר, היה בעל חוש הומור.

הגשמי: היא אכלה בהנאה רבה את כל החציר אשר בתוך עור בנה המנוח. והיתה דווקא די מבסוטיית.

במהרה למדנו להסתדר עם פרוטינו. בעת ההמלטה היינו מכסים בשק את עיני היולדת, לבל תראה, מסלקים חישיקל את הרך הנולד ומגישים לה לליקוק פוחלץ מוכן וחוזרים על כל התכסיסים כאמור. לא פעם היה זה מחזה משעשע כשהפוחלץ עומד לו בין שתי פרות וכל אחת טוענת כי בנה הוא ומושכת אותו אליה וכל אחת מלקקת אותו מהצד שלה. והיתה פרה אחת "מזלה", אשר לא הבינה בדיוק את כל המתרחש סביבה בעת לידתה וחשבה, לא פחות ולא יותר, ש... אנוכי העגלה שלה! היתה מעטירה עלי רוב חיבה ואהבה, מלקקת אותי בתאוה, רודפת אחרי בכל אשר הלכתי, ובמקום למרעה רצה אחרי עד לדלת חדרהאוכל. והעיקר: חלב נתנה רק בנוכחות העגל החורג שלה. היות שהמדובר היה בי, עבדכם הנאמן, כבר לא היו לי לא שבת ולא יום מנוחה. וזאת לדעת: "משוגענע מאמעס" נמצאו אצלנו למכביר גם... ברפת. מעשה ברפתן אוד, אשר היה מקנא בי וביחסי האהבה ביני לבין "מזלה", וניסה לרכוש לעצמו אחת כזו בתור "ידועה בציבור". בזמן המלטה היה מתעסק עם הפרה, מושיט לה ידיו ללקיקה, אחרי שמרחן בכל הנוזלים הנפרשים... וכל מאמציו עלו בתוהו. לי היה מזל... אצל "מזלה" לפחות.

"כעת, יש לנו ספר עדר ישראלי-פריזי ובקר מן המשובח בעולם. אבל אז... הפרות הללו, הערביות והדמשקאיות, לא ידעו חוכמות. אולי יותר נכון להגיד: כן ידעו חוכמות. היתה להן השכלה פסיכולוגית יסודית. פרה נתנה חלב רק אחרי שהעגל שלה ינק מעטינה. היינו, אס-כן, נותנים לעגל לינוק עד שהחלב זרם בשפע, ואז דוחקים את העגל הצדה וחולבים לדלי, השיטה הזו פעלה כל עוד כולנו היינו בריאים: הפרה, העגל, והחולב. היתה לנו פרה דמשקאית מצויינת, "רוחמה" שמה, מבטיחה רבות. אך עגלה הרך חלה וגסס. לא ינק העגל – לא נתנה אמו אף טיפת חלב אחת. בעיטות – כן, חלב – "א פייג". לקחתי את העגל הקטן על ברכי, תקעתי פטמת הפרה לתוך פיו והנעתי לסתותיו פתוח וסגור עד אשר הפרה הזרימה חלב לעטינה... ואשר ג'ונתי בא: העגל מת. ברוב יאושי פשטתי ממנו את עורו בזהירות, מלאתי חציר שחת ריחני ומשובח, ארבעה מקלות שמתי בתור רגליים ותפרתי פוחלץ של עגל לתפארת. בדחילו ורחימו אני ניגש למלאכת החליבה: בכל גינוני הפולחן אני מוביל את הפוחלץ, מתיישב על כסא חליבה, תוקע פטמה לתוך פיו עושה עיסוי לעטין והנה התפתחה האם השפולה וחשבה את הפוחלץ לבנה החי... הופ, עברנו. מרוב חיבה היתה מלקקת אותו ביסודיות כזו עד שפעם, ביום מן הימים, נפתח התפר ואהבת האם של הפרה באה על שכרה

חוברת הסיכומים 1989

בימים יצאה החוברת עם סיכומי שנת 1989, ובה הדו"חות של תוצאות ביקורת החלב (ארצי ולפי מגזרים), הדו"ח המקצועי (ארצי ולפי מגזרים התישבותיים, מרחבי הזרעה, אזורים אקלימיים) ודו"ח הפוריות החדש (גם הוא עלון על פי הנהוג לגבי דו"ח המקצועי), בליווי תיאורים גראפיים מאירי עיניים.

חוברת הסיכומים נשלחה לבתי המנויים, ומאחר ויש בידי כל משק ומשק הדו"חות הנוגעים לו עצמו, יקל על החברים להשוות ביצועי פרותיהם לאלה של המגזר, המרחב, וכעת גם של האזור ולא רק לס"ה הארצי.

לכל מי ששלח את חוברות "משק הבקר והחלב" 1989 לשם כריכה, אנחנו נצרך גם את חוברת הסיכומים בטרם כריכה – כך שהחבר יישאר גם עם החוברת הבודדת לצורך עיון מיידי ובלי לפגוע בכרך עצמו.